

Pilot evaluatie Digital Humanities onderwijs binnen Research Masters in de faculteit Geesteswetenschappen

(EMP project 'Mastering your digital tools')

Femke Kirschner & Gerrit Bloothoof
September 2016

In het kader van het EMP project 'Mastering your digital tools' aan de faculteit Geesteswetenschappen heeft een vijftal Research Masters (RMAs) in het academisch jaar 2015-2016 een Digital Humanities (DH) onderdeel als pilot in een bestaande cursus geïmplementeerd. Deze pilots zijn aan de hand van interviews met de betrokken docenten geëvalueerd. Dit heeft geleid tot de formulering van een zevental aandachtspunten aangaande de ontwikkeling van DH onderwijs binnen de faculteit Geesteswetenschappen. De RMAs kunnen deze aandachtspunten meenemen in het vormgeven van hun DH onderwijs in 2016-2017.

Om een goed overzicht te krijgen van de vier pilots die binnen de vijf RMAs plaats hebben gevonden (twee RMAs werkten in één pilot samen) zal in deel I eerst een korte omschrijving van elke pilot worden gegeven, aangevuld met datgene wat heel goed is gegaan (de TOPS) en datgene wat speciale aandacht verdient omdat het onvoorziene of ongewenste gevolgen had (de TIPS). Daarna zullen deze TIPS en TOPS in deel II samengevat worden in een zevental nuttige aandachtspunten voor het ontwikkelen en doceren van DH onderwijs.

I Pilot beschrijvingen

Een vijftal RMAs binnen de faculteit Geesteswetenschappen heeft in het jaar 2015-2016 in het kader van Digital Humanities onderwijs een pilot uitgevoerd, te weten: *History, Media and Performance Studies, Musicology*, en een samenwerking tussen *Comparative Literature Studies* en *Nederlandse Letterkunde* (zie voor de jaarplanning van de betrokken cursussen de bijlage). Hoewel er tussen de opleidingen accentverschillen waren wat betreft de focus van de ontwikkelde DH cursus werden de volgende vier doelstellingen nagestreefd:

1. Bekendheid van studenten met technieken, tools en methoden van DH onderzoek binnen de eigen discipline;
2. Inzicht in de consequenties van DH voor het eigen onderzoek en de eigen discipline;
3. Kunnen deelnemen aan het wetenschappelijke discours omtrent DH, en hier een eigen onderbouwd standpunt in kunnen innemen;
4. Vaardig worden in het omgaan met specifieke digitale gereedschappen, als ook met een bepaalde onderzoeksmethodiek (inclusief statistische analyse technieken).

Hieronder volgt een korte beschrijving van de verschillende pilots, de ervaren TIPS en TOPS en de namen van de betrokken docenten.

History (dr. Pim Huijnen)

Een 2,5 ECTS cursus (8x2 uur) ingebed in het onderdeel Tools and Techniques for Digital History (oorspronkelijke titel: Research Competencies; OGKM14009) waaraan 12 studenten van de RMA deelnamen als een verplicht onderdeel van hun curriculum. De cursus was dusdanig opgebouwd dat studenten gedurende een periode van 4 weken zelf met 2 dataverwerkingstechnieken (*corpus linguistics* en *topic modelling*) aan de slag gingen (doelstelling 4), waarna deze technieken en de verkregen uitkomsten met elkaar werden vergeleken en bediscussieerd (doelstelling 2 en 3). Deze

vergelijking maar ook bijeenkomsten speciaal gericht op positiebepaling waar het gaat om *digital history* droegen bij aan bekendheid van de studenten met technieken, tools en methoden van DH onderzoek binnen de eigen discipline (doelstelling 1) alsook het kunnen deelnemen aan het wetenschappelijke discours omtrent DH (doelstelling 3).

TOPS:

- Het creëren van een veilig sfeer; door de onbekendheid met het onderwerp (nieuw jargon, nieuwe tools, nieuwe vragen) voelen studenten zich onzeker. Een veilige sfeer kan dan bijdragen aan het durven stellen van vragen, het uiten van kritiek, en het uitproberen van nieuwe tools.
- Een gemotiveerde, behulpzame en kundige docent; studenten zullen door het nieuwe karakter van de cursus veel vragen hebben die de docent moet beantwoorden zonder dat studenten het gevoel krijgen dat ze dom zijn of dat de docent het antwoord niet weet waardoor ze vastlopen. Dit zou een demotiverend effect kunnen hebben.
- Gebruik veel voorbeelden uit eigen ervaring; dit werkt motiverend voor zowel studenten die zien hoe een abstract onderwerp tot leven wordt geroepen, als de docent die zijn eigen interesses met de studenten kan delen.
- Werk in groepjes van 2 a 3 studenten; dit geeft de student meer zekerheid en houvast en zorgt voor discussiepartners bij het bestuderen van het materiaal (theorie of tool).
- Laat de studenten naar een eindopdracht toewerken; hiermee geef je de cursus structuur en weten studenten waar ze naartoe moeten werken.

TIPS:

- Het oefenen met een tool onder directe begeleiding van de docent; studenten hebben veel directe begeleiding nodig om de functies van een tool te begrijpen en te gebruiken.
- Een balans vinden tussen de breedte en de diepte ingaan; vind een goede balans tussen de hoeveelheid tools waarmee je de studenten kennis laat maken (breedte) en de hoeveelheid tijd dat ze ermee kunnen oefenen (diepte). Bij een onbalans krijgen studenten het idee dat ze dan wel niet voldoende hebben gezien (niet voldoende breed), dan wel niet weten wat ze nu eigenlijk hebben gedaan en geleerd (niet voldoende diepgang).
- Neem tijd voor reflectie; de omslag in het denken die DH van studenten vergt kost, zoals elke verandering in denken, tijd.
- Theorie thuis, oefenen in de klas; theorie, ook over de techniek, kunnen studenten beter thuis bestuderen in plaats van tijdens een college in de klas. Hier zijn ze immers goed in. De tijd die hierdoor vrij komt in de werkgroepen kan gebruikt worden voor het noodzakelijke oefenen van de tool(s).
- Laat de titel van de cursus goed aansluiten bij de inhoud; het verwerken van het woord 'Digital Humanities' in de titel geeft een vertekend beeld van de inhoud omdat het onmogelijk is om de totale breedte van dit onderwerp in een cursus aan te bieden. Verwachtingsmanagement is belangrijk.

Media and Performance Studies (dr. Mirko Schaefer)

Een brede pilot waarin ervaring is opgedaan met verschillende didactische vormen op verschillende niveaus (MA New Media and Digital Culture, RMA Media and Performance Studies, PhD) om deze te gebruiken in de ontwikkeling van een cursus op RMA niveau. Het afstemmen op dit "tussen-niveau" (tussen MA en PhD, wel op gevorderd academisch niveau, maar beginnend op gebied van digitale methoden) is belangrijk voor de nieuwe cursus volgend jaar.

Op MA niveau vond een introductie in digitale methoden plaats in het kader van de cursus *Practicum Utrecht Data School I en II* (doelstelling 4); voor MA studenten verrijkt met lezingen "Doing new media studies" en "Research methods in digital humanities", en een uitgebreide literatuurlijst met

opdrachten. Tijdens het, onder begeleiding van een docent van de Utrecht Data School, ontwikkelen van een onderzoeksvraag, methode en rapportage werden de MA studenten expliciet gevraagd om een analytische meerwaarde te leveren (doelstelling 1, 2, 3).

Op RMA en PhD niveau werd een praktische introductie gegeven in digitale methoden in *Practicum Utrecht Data School I* (ME3V16001, doelstelling 4); na deze introducerende cursus volgt een tutorial onder begeleiding van een docent van de Utrecht Data School (UDS). PhD studenten gaan direct aan de slag met hun eigen onderzoeksproject en ontwikkelen gepaste digitale methoden. RMA studenten werken of mee aan een UDS traject gedurende *Practicum II* (ME3V16002) of volgen het tutorial *data/culture* bestaande uit kritische reflectie op digitale methoden, een introductie naar DH en het schrijven van een paper (doelstelling 1, 2, 3).

TOPS:

- Begin met het inkaderen van DH; geef eerst een breed kader waarin het gebruik van tools met alle methodische aspecten een plek kunnen worden gegeven voordat er met deze tools geoefend wordt. Het gebrek aan kennis op het gebied van DH zorgt anders voor een overbelasting van de student.
- Trek veel tijd uit om een tool te leren beheersen; vaak is er in een gewone cursus te weinig tijd om een technisch uitdagende tool op een voldoende niveau te leren beheersen.
- Wil niet te veel in een RMA cursus; er is maar een beperkte hoeveelheid tijd en dus moeten er keuzes gemaakt worden om de studenten niet te overbelasten. Hierbij moet er rekening worden gehouden met het lage niveau van voorkennis dat de studenten over dit onderwerp hebben.
- Begin met tools waarvoor je weinig technische kennis nodig hebt; deze zou je in een regulier RMA curriculum kunnen introduceren, maar zelfs hier geldt dat je niet te veel van de studenten moet verwachten.

Musicology (Eliane Fankhauser)

2 bijeenkomsten van 2 uur waarin als onderdeel van het Research Seminar “Singing of heaven and earth” negen RMA studenten en eenjarige masterstudenten Musicology aan de hand van een case studie leren welke tools van Adobe Photoshop CS6 kunnen worden gebruikt voor de digitale restauratie van bronnen. Studenten moeten na deze twee bijeenkomsten en het maken van een huiswerkopdracht in staat zijn om zelfstandig bronnen die in niet in al te slechte staat zijn te restaureren (doelstelling 4).

TOPS:

- Een kundige docent; expertise in het gebruik van de tool is heel belangrijk. Je moet als docent snel kunnen zien wat er goed gaat en waar studenten, zonder dat ze dit vragen, nog hulp nodig hebben.
- Studenten leerden meer dan verwacht omdat de inzet van de studenten was groter dan verwacht.
- Inzicht verkrijgen in de stappen die studenten nemen bij het werken met de tool; zo is het mogelijk beter inzicht te krijgen in wat goed en wat fout gaat en kan er gericht feedback worden gegeven.
- Voorbeelden en ervaringen uit eigen praktijk over het werken met de tool worden gewaardeerd.

TIPS:

- Geef achtergrondinformatie over de bron/dataset; studenten willen voordat ze met een tool aan de slag gaan achtergrondinformatie over de bron/dataset waarmee ze gaan werken en waarom het relevant is om met deze bron te werken.
- Geef studenten voldoende tijd om met de tool te oefenen tijdens de contacturen.
- Studenten hebben behoefte aan een kritische reflectie; een kritische reflectie over het gebruik van de tool en de gevolgen van verschillende soorten data bewerkingen moet onderdeel van de cursus worden.
- Ga zo efficiënt mogelijk om met je contactonderwijs; door gebruik te maken van een online leeromgeving die de mogelijkheid biedt om studenten voorafgaand aan het contactonderwijs met de basisfuncties van de tool kennis te laten maken (theorie), hoeft hier minder tijd aan te worden besteed in de klas (let wel, minder niet geen). De tijd die hierdoor vrijkomt kan aan het oefenen met de tool besteed worden.

Comparative Literature Studies & Nederlandse Letterkunde (dr. Saskia Pieterse en dr. Jeroen Salman)

Geïntegreerd in een 7,5 ECTS cursus (*Fictions of Value. The intersection between economic and literary discourses*; OGMV12013) werd ongeveer de helft van de cursus besteed aan DH. Voor 16 studenten van de RMA Comparative Literature Studies en de RMA Nederlandse Letterkunde was het een verplicht onderdeel van hun curriculum. In de cursus werd een voor de studenten bekende kwalitatieve analyse methode, namelijk *close reading* (het met het blote oog, gedetailleerd lezen van een beperkt aantal teksten) vergeleken met een voor de studenten onbekende kwantitatieve analyse methode, namelijk *distant reading* (computerondersteund lezen/analyseren van grote tekstcorpora). Deze laatste valt onder DH. De cursus had tot doel een open geest te creëren ten opzichte van zowel een kwalitatieve als kwantitatieve benadering van onderzoek doen (doelstelling 2), een scherp inzicht te krijgen in wat de overgang van een kwalitatieve naar een kwantitatieve traditie inhoudt (doelstelling 3), te discussiëren over de toekomst van het vakgebied (doelstelling 1), en te oefenen met een aantal tools (doelstelling 4).

TOPS

- Studenten waren erg gemotiveerd; ze waren bereid om een open geest te houden en te accepteren dat er geen gedefinieerde aanvliegroute was.
- Wek interesse op; studenten waren bereid zich in te zetten voor de cursus omdat ze zelf het belang inzagen van het verkennen van de mogelijkheden van *distant reading* ten opzichte van *close reading*.
- Reflectie op de tool is belangrijk.
- Maak de cursus verplicht; RMA studenten zijn gewend veel vrijheid te krijgen maar door het verplichten van de cursus konden ze niet vluchten in theorie maar moesten ze methodisch aan de slag. Op een meta niveau met elkaar discussiëren vinden ze veiliger dan aan de slag gaan met een tool.

TIPS

- Houd er rekening mee dat het onbekend terrein is voor studenten en faalangst kan optreden; deze studenten zijn meer theoretisch en tekst analytisch georiënteerd in plaats van dat ze met empirisch onderzoek werken. Laatste is onbekend terrein waardoor studenten zich snel afvragen of ze het wel goed doen.
- Verzamel voorbeeldmateriaal of voorbeeldonderzoeken; voorbeelden geven studenten een goed beeld van wat er van ze wordt verwacht en bieden houvast voor het zelf uitvoeren van opdrachten (bijv.: het formuleren van een vraag of het uitvoeren van een analyse)

- Geef studenten voldoende tijd om met de tools te kunnen spelen.
- Vind een goede balans tussen het behandelen van theorie/reflectie en het oefenen met de tool; door gebrek aan tijd ervaren studenten niet voldoende diepgang, zowel op het gebied van de theorie/reflectie als op het gebied van de tool. Moeilijk is echter dat voor diepgang een brede kennisbasis nodig is terwijl hier geen tijd voor is.
- Houd rekening met de specifieke didactiek die het doceren van een tool met zich meebrengt; studenten hebben een stapsgewijze gestructureerde instructie voor het gebruik van de tool nodig.
- Maak gerichte keuzes wat betreft de cursus inhoud; de tijd is beperkt om alles te behandelen.
- Het leren van een tool moet je niet onderschatten, net als de ondersteuning die de studenten hierbij nodig hebben.

II Overkoepelende aandachtspunten

Uit de hierboven beschreven TIPS en TOPS kunnen een aantal nuttige aandachtspunten worden gedestilleerd waarmee RMAs van de faculteit Geesteswetenschappen bij het ontwerpen en doceren van DH cursussen rekening kunnen houden.

1. Het leren van een nieuwe vaardigheid is eng

RMA studenten binnen de faculteit Geesteswetenschappen zijn over het algemeen meer theoretisch georiënteerd dan dat ze met empirisch onderzoek in aanraking komen. Dit maakt dat studenten zich faalangstig kunnen voelen en zich snel afvragen of ze het wel goed doen. Dit kan een open geest en leren in de weg staan.

Mogelijke oplossingen:

- a. een veilige sfeer te creëren waarin vragen kunnen worden gesteld;
- b. de cursus verplicht te stellen waardoor ze het onderwerp niet kunnen ontwijken;
- c. in groepen van 2 à 3 studenten te werken;
- d. in een vroeg stadium hun interesse in het onderwerp op te wekken; ziet men het nut ervan in dan is met bereid over zijn angst heen te stappen.
- e. Studenten voldoende begeleiden en structuur bieden

2. Het leren van een tool moet je niet onderschatten

Hoewel de studenten al in een RMA stadium zitten zijn het vaak novieten op het gebied van Digital Humanities. Een gebrek aan voorkennis maakt dat leren van een nieuwe vaardigheid, in dit geval een nieuwe tool of een nieuwe manier van denken, heel veel tijd en moeite kost. Als expert is het moeilijk in te schatten hoeveel tijd nodig is om een nieuwe vaardigheid te leren gebruiken en begrijpen wat maakt dat de tijd die hiervoor wordt ingeroosterd vaak veel te kort is.

Mogelijke oplossingen:

- a. Rooster veel tijd in voor het onder begeleiding oefenen met een tool. Dit betekent in de klas een docent die rondloopt en kijkt of alles goed verloopt. Het gebrek aan kennis over een tool heeft immers tot gevolg dat je ook niet weet wat je fout doet en niet altijd de juiste vragen stelt.
- b. Geef uitgewerkte voorbeelden, het liefste uit onderzoek van de betrokken docent. Voorbeelden geven studenten een goed beeld van wat er van ze wordt verwacht en bieden houvast voor het zelf uitvoeren van opdrachten.

3. Ook reflectie kost tijd

Niet alleen het leren van een vaardigheid maar ook het ontwikkelen van een nieuwe manier van denken kost tijd. De beschikbare tijd moet daarom niet alleen besteed worden aan het oefenen met de tool maar ook aan reflectie en discussie.

4. Tijd is schaars dus maak keuzes

Er is maar een beperkte hoeveelheid tijd en dus moeten er keuzes gemaakt worden zodat studenten niet overbelast raken. Overbelasting zorgt er immers voor dat studenten door de bomen het bos niet meer zien, gefrustreerd raken, en minder leren dan we zouden willen. Hierbij moet rekening worden gehouden met het lage niveau van voorkennis dat de studenten over dit onderwerp hebben.

Mogelijke oplossing:

- a. Bij het afbakenen van de cursus kan het helpen een prioriteitenlijst te maken met de belangrijkste vaardigheden en kennis die studenten na het doen van de cursus moeten beheersen. Gaat het om de bekendheid van studenten met technieken, tool en methoden van DH onderzoek binnen de eigen discipline? Gaat het om inzicht in de consequenties van DH voor het eigen onderzoek en de eigen discipline? Gaat het om het kunnen deelnemen aan het wetenschappelijke discours omtrent DH en hier een eigen onderbouwd standpunt in kunnen innemen? Of gaat het om het vaardig worden in het omgaan met specifieke digitale gereedschappen, alsook met een bepaalde onderzoeksmethodiek (inclusief statistische analysetechnieken)?
- b. Het kan ook helpen de titel van de cursus goed te laten aansluiten bij de inhoud. Immers het verwerken van het woord '*digital humanities*' in de titel geeft een vertekend beeld van de werkelijkheid omdat het onmogelijk is om de totale breedte van dit onderwerp in een cursus aan te bieden. Wat wil je dat wel de focus wordt?

5. Efficiënt gebruik van contacttijd

Een manier om tijd te winnen is het inzetten van online leeromgevingen die het mogelijk maken om studenten voorafgaand aan het contactonderwijs met de basisfuncties van een tool of theorie kennis te laten maken. Doordat studenten beter voorbereid naar het contactonderwijs komen is er meer tijd beschikbaar voor het oefenen met een tool of diepe reflectie/discussie. Let wel, het is goed als theorie die zelfstandig is geleerd tijdens het contactonderwijs kort wordt herhaald zodat onduidelijkheden aan bod kunnen komen.

6. Docenten met expertise op het gebied van de tool

Studenten zullen door het nieuwe karakter van de cursus veel vragen hebben die de docent moet kunnen beantwoorden. Echter, docenten zullen daarnaast de tool voldoende moeten beheersen om ook wanneer studenten geen concrete vraag stellen weten wanneer het fout gaat en waarom. Inzicht in de stappen die studenten hebben gedaan om tot een bepaalde uitkomst te komen is hierbij wel belangrijk. Soms kan het goed zijn om met een externe docent met expertise op het gebied van een specifieke tool te werken. Echter let dan wel op het volgende aandachtspunt.

7. Het doceren van een tool vergt een specifieke didactiek

Houdt rekening met de specifieke didactiek die het doceren van een tool met zich meebrengt. Deze didactiek heeft een sterk ondersteunend en begeleidend karakter door het lage kennisniveau van de student en heeft daarom de vorm van een stapsgewijze gestructureerde instructie voor het gebruik van de tool.

Bijlage

Jaarplanning 2015-2016 pilot studies

Jaarrooster	Pilot studies
Blok 1: 31 aug 2015 – 06 nov 2015	– <i>Media and performance studies</i> : Practicum Nieuwe media I. (In Utrecht, Data School ME3V16001)
Blok 2: 09 nov 2015 – 29 jan 2016	– <i>History: Tools and Techniques for Digital History</i> (In Research Competencies; OGKM14009) – <i>Media and performance studies</i> : Introduction to digital methods and data analysis
Blok 3: 08 feb 2016 – 15 apr 2016	– <i>Media and performance studies</i> : Practicum Nieuwe media I (In Utrecht, Data School; ME3V16001) – <i>Musicology</i> : Digitaal restaureren met Adobe Photoshop CS6 (In Research Seminar “Singing of heaven and earth”)
Blok 4: 25 apr 2016 – 01 jul 2016	– <i>Media and performance studies</i> : Practicum Nieuwe media II (Utrecht, Data School; ME3V16002) – <i>Comparative literature studies & Nederlandse letterkunde</i> : Distant reading (In Fictions of Value. The intersection between economic and literary discourses; OGMV12013)